

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 01.11.2023. Nr. 21/6-3

Atzinums par 2023. gada 19. oktobra iesniegumu par 2023. gada 25. septembra LR1 ziņas virsraksta un satura neatbilstību patiesībai un valsts drošības interesēm

2023. gada 20. oktobrī sabiedrisko mediju ombuds Anda Rožukalne (turpmāk tekstā arī – ombuds) saņēma [...] iesniegumu (turpmāk – Iesniedzējs vai Iesniegums), kurā lūgts vērtēt Latvijas Radio 1 (turpmāk – LR1) programmā publicētā neatkarīgo producentu grupas “Summer Studio” veidotā 2023. gada 25. septembra raidījuma “Ķepa uz sirds” (<https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kepa-uz-sirds/latvija-kopa-ar-nigeriju-jeb-kapec-dzivnieku-labturibas-joma-esa.a181885/>) pieteikuma virsraksta un satura neatbilstību patiesībai un valsts drošības interesēm.

Iesniegumā tiek lūgts atsaukt šo ziņu kā maldinošu un neatbilstošu patiesībai un publiski atvainoties klausītājiem, lasītājiem un Latvijas sabiedrībai.

Lai izvērtētu Iesniegumā minēto, ombuds no 2023. gada 20. oktobra līdz 1. novembrim izvērtēja minēto raidījumu un tā anotāciju, kā arī bija saziņā ar LR galveno redaktori.

Izvērtējot iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

konstatē:

[1] 2023. gada 20. oktobrī saņemtajā [...] Iesniegumā pievērsta uzmanība 2023. gada 25. septembrī LR1 publicētam neatkarīgo producentu grupas “Summer Studio” veidotās ziņas virsrakstam un saturam, kas Iesniedzēja ieskatā neatbilst patiesībai un valsts drošības interesēm.

No iesnieguma secināms, ka iebildumus ir raisījis raidījuma pieteikuma virsraksta formulējums “Latvija kopā ar Nigēriju, jeb kāpēc dzīvnieku labturības jomā esam atpalikusi valsts”, kā arī raidījuma anotācijā minētais: “Latvija kopā ar Nigēriju, jeb

kāpēc dzīvnieku labturības jomā joprojām esam atpalikušas valsts statusā? Vai likums Latvijā ierobežos dzīvnieku mocītājus un pavairotājus? Kā tiks aizliegta suņu turēšana pie ķēdes?”

Iesniedzējs raksta: “Uzskatām, ka šī ziņa nav pamatota un objektīva, “ja šādu viedokli pauž kāds no raidījuma viesiem, tas nepadara ziņu par faktu” (lai gan Iesniegumu iesniegusi privātpersona, Iesniegumā vairākkārt tiek lietots vārds “mēs” un daudzskaitļa locījums, identificējot Iesniedzēja domas, liekot domāt, ka ar vēstuli tiek pārstāvēta plašāka, neidentificēta cilvēku grupa – *ombuda piezīme*). Pārbaudot Iesniedzēja apgalvoto, konstatēts, ka raidījumā minēto domu izsaka viens no tā vadītājiem, nevis raidījuma dalībnieks.

Iesniegumā minēts, ka šis apgalvojums ir balstīts nevalstiskas organizācijas “Global Animal Law Association” publicētos datos, kas valstis iedala astoņās grupās atkarībā no vairākiem kritērijiem. Viens no tiem – vai dzīvniekam ir atsevišķs statuss normatīvajos aktos (piemēram, Moldova ir vienīgā valsts 3. grupā, jo tās likumos dzīvniekam ir cits (neprecizēts) statuss). Pati par sevi grupa negarantē labākus vai sliktākus panākumus dzīvnieku aizsardzības jomā, respektīvi, lielāks grupu apzīmējošais skaitlis nenorāda uz labāku regulējumu vai dzīvnieku stāvokli. Piemēram, Indija, ierindojas 7. grupā, jo tai ir ne tikai nacionālā likumdošana, bet pienākums just līdzī visām dzīvajām būtnēm ir noteikts arī Indijas konstitūcijā. Atrašanās zemākā grupā (Latvija, piemēram, atrodas 2. grupā) vai augstākā grupā (Indija atrodas 7. grupā) nekorelē ar dzīvnieku aizsardzības tiesību aktu kvalitāti vai patieso dzīvnieku aizsardzības stāvokli, raksta Iesniedzējs.

Iesniedzējam šķiet nekorekti, ka Latvija tiek salīdzināta ar Nigēriju: “Latvija ir ne tikai kopā ar Nigēriju, bet arī ar (vismaz) Islandi, Īriju, Lielbritāniju, Norvēģiju, Zviedriju, Somiju, Dāniju, Igauniju, Lietuvu, Portugāli, Gibraltāru, Sanmarino, Itāliju (.), Andoru, Horvātiju, Bosniju un Hercegovinu, Maķedoniju, Serbiju, Slovākiju, Poliju, Ukrainu, Ungāriju, Rumāniju, Bulgāriju, Grieķiju, Kipru, Maltu, Turciju, Azerbaidžānu, Libānu, Izraēlu, Kataru, AAE, krieviju, Pakistānu, Nepālu, Bangladeju, Mjanmu, Srilanu, Taizemi, Malaiziju, Indonēziju, Filipīnām, Taivanu, Dienvidkoreju, Japānu, Austrāliju, Jaunzēlandi, Grenlandi, Meksiku, Nikaragvu, Gvatemalu, Kostariku, Kubu, Jamaiku, Puertoriko, Venecuēlu, Gviānu, Peru, Čīli, Urugvaju, Paragvaju, Ganu, Ugandu, Keniju, Tanzāniju, Zambiju, Malavi, Zimbabvi, Botsvanu, Namībiju un Dienvidāfrikas Republiku, un vēl citām valstīm. Līdz ar to nav saprotams – ja atmetam rasistisko un nicinošo ziņas mērķi – kādēļ jāuzsver Latvijas atrašanās

vienā grupā tieši ar Nigēriju, nevis tas, ka šis ir pasaulē vispopulārākais dzīvnieku aizsardzību reglamentējošais likumdošanas modelis, vai, piemēram, to, ka Latvija atrodas vienā grupā ar Lielbritāniju (valsti, kurā ir vissenākās dzīvnieku aizsardzības tradīcijas),” teikts Iesniegumā. “Uzskatām, ka šis LR1 publicētais materiāls ir fundamentāli pretrunā ar redakcionālajām vadlīnijām. Tāpat uzskatām, ka šādas, melīgas, ziņas tiražēšana ir pretrunā ar valsts drošības interesēm un grauj Latvijas tēlu, mazina uzticību Latvijas iestādēm un likumdevējiem un tiek izplatīts prokremlisku grupu interesēs. Nav iespējams arī nepamanīt neslēpto rasistisko noti šādā raidījuma virsrakstā, it kā Nigērija būtu kaut kas vispārzināmi slikts, raidījums nekādi nepaskaidro, ko īsti nozīmē pieteiktā “būšana kopā ar Nigēriju””, teikts Iesniegumā un citviet Iesnieguma tekstā pausts, ka Latvijas un Nigērijas salīdzināšana veikta, “lai turpinātu izplatīt Latvijai (un Rietumu vērtībām) nedraudzīgo spēku viedokli par Latviju kā neizdevušos valsti, ar neiedomājamu atpalcību un, iespējams, arī atainot Latviju un Latvijas medijus kā rasistiskus”.

Attiecībā par Saeimā izskatītajiem Dzīvnieku aizsardzības likuma grozījumiem, Iesniegumā izteikti arī citi pārmetumi, pieņēmumi un aizdomas: “Uzskatām, ka minētais raidījums/raksts neatspoguļo tēmu ne plaši, ne vispusīgi (raidījumā ar tā veidotājiem Inesi Kreicbergu un Magnusu Eriņu diskutē dzīvnieku patversmes “Ķepu ķepā” vadītāja Gundega Bidere un Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas pārstāvis Jānis Patmalnieks – *ombuda piezīme*), neietver svarīgākos tieši iesaistīto personu un kompetento avotu viedokļus un darbības, neatbilst ne sabiedrisko mediju redakcionālajām vadlīnijām, ne vispārpieņemtiem ziņu žurnālistikas standartiem. Kaut arī LSM.lv platformas mērķis nekad nav bijis apkopot un publicēt pilnīgi visu pieejamo informāciju un jaunumus par kādu no apskatāmajiem tematiem, jo platforma nekad nav tikusi veidota, pamatojoties uz ziņu aģentūras darbības principiem, taču ir pilnīgi nepieņemami kā faktu pasniegt melus un veicinot vienveidīga viedokļa dominēšanu.” Vai: “Mums ir bažas par to, ka šis stāsts nav tikai par varas un naudas dalīšanu šaurā jomā (bezsaimnieka dzīvnieki, savvaļas dzīvnieki), bet varētu būt trenēšanās sabiedrības šūpošanai jebkurā sensitīvā jautājumā, kā mehānismu izmantojot dezinformāciju caur Latvijas lielākajiem un uzticamākajiem medijiem. Tāpat bažas pastiprina tas, ka, iespējams, konkrētās dezinformācijas izplatīšanā varētu būt iesaistīta ātro kredītu nauda (caur t.s. “Labdarības fondu “Sofi””. Tāpēc kopsakarā ir jāskata arī fakts, ka organizācija “Labdarības fonds “Sofi”” 4.oktobrī Rīgas Cirkā prezentēja “preses konferenci” , kurā turpināja izplatīt Latvijas

sasniegumus dzīvnieku aizsardzībā diskreditējošu un patiesībai neatbilstošu dezinformāciju (citāti): “Jau šobrīd situācija ar dzīvnieku aizsardzību mums ir ļoti sliktā stāvoklī, (...) situācija dzīvnieku aizsardzības jomā kļūst arvien sliktāka un tūlīt tiks apturēta sabiedrības izaugsme humānākai un labturīgākai Latvijai”).”

“Uzskatām, ka radioraidījumā “Ķepa uz sirds” Latvijas Radio 1 ēterā izskanējušī informācija ir izskatāma tieši Dzīvnieku aizsardzības likuma grozījumu kontekstā. Ir nepārvērtējami svarīgi valstī ievērot visus likumus, tai skaitā likumu grozījumu apspriešanas un ieviešanas procesā, un atkāpšanās no šāda procesa un visu likumu visu grozījumu sabotēšana piketu un demaršu formā ir pašnāvnieciska un nav savienojama ar demokrātijas jēdzienu (saistībā ar Dzīvnieku aizsardzības likuma grozījumu virzīšanu ārpus Kārtības rullī noteiktās kārtības),” teikts Iesniegumā, piebilstot, ka “žurnālistiem būtu arī (bijis) jānoskaidro, kāpēc šajā gadījumā nav izdevies un vai vispār ir mēģināts iet likumīgo ceļu attiecībā uz izmaiņām Dzīvnieku aizsardzības likumā, tā vietā izmantojot piketus un valsti nomelnojošus sižetus LR1”.

Iesniedzējs atsaucas uz Saeimas likumdošanas datu bāzi (<https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/webSasaiste?OpenView&restrictto=category=148/Lp14>), kurā ir atrodama informācija par to, ka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija ir iesniegusi Tautsaimniecības komisijā priekšlikumu jau 26.06.2023. (<https://titania.saeima.lv/LIVS14/saeimalivs14.nsf/0/DD1534D17F2C8D46C22589DB0031DDDE?OpenDocument>), taču “neviens no organizācijām, kuras šobrīd kūda sabiedrību pret likumu izstrādātājiem un citām organizācijām, kuras neiestājas pret 39.1 esošo redakciju, līdz šai dienai nav iesniegusi nevienu konstruktīvu priekšlikumu attiecībā uz minēto pantu”.

“Cita starpā vēlamies vērst uzmanību, ka pienākumu reģistrēt patversmes uzdod Latvijai kā ES dalībvalstij nesen pieņemtās regulas. Saskaņā ar R2019/2035 (2. panta 8. punkts): “Dzīvnieku patversme” ir objekts, kur tur sauszemes dzīvniekus, kuri pirms tam bijuši noklīduši, dzīvojuši savvaļā, pazaudēti, pamesti vai konfiscēti un no kuriem daži objektā var būt uzņemti, to veselības statusu nezinot.” Savukārt regulas R2016/429 (4.panta 27.punkts) nosaka, ka reģistrējama objekts ir jebkuras telpas, struktūra vai – ja lauksaimniecības darbības tiek veiktas āra apstākļos – jebkura vide vai vieta, kurā dzīvnieki vai reproduktīvie produkti tiek turēti pastāvīgi vai pagaidu kārtā, bet ne: a) mājāsaimniecības, kurās tiek turēti lolojumdzīvnieki, b) veterināru prakses vai klīnikas,” rakstīts Iesniegumā, piebilstot, ka arī šajā situācijā “žurnālistam bija pienākums pārbaudīt šos faktus un atspoguļot sabiedrībai patiesā veidā”.

Norādot uz iespējamiem pārkāpumiem, [...] piemin vairākas Latvijas sabiedrisko mediju Redakcionālajās vadlīnijās nostiprinātās profesionālās vērtības un principus. Piemēram, vērtību “Neatkarība”, kas nozīmē, ka “mediji ir redakcionāli neatkarīgi un nepakļaujas valsts varas, pašvaldību institūciju, politisko partiju, reliģisko organizāciju, ekonomisko aprindu, kādu grupu un atsevišķu personu interesēm, ietekmei un citādiem mēģinājumiem iejaukties to darbā”. Tāpat Iesniedzējs atsaucas uz redakcionālajās vadlīnijās norādīto, ka “sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu mērķis ir: 1) stiprināt Latvijas demokrātisko iekārtu; 2) stiprināt vārda brīvību; 3) veicināt Latvijas iedzīvotāju piederības sajūtu Latvijai”.

[...] arī min, ka raidījums/publikācija pārkāpj vairākus žurnālistu ētikas kodeksa punktus, piemēram, “ir pārkāpts žurnālista uzdevums sniegt sabiedrībai patiesu un pārbaudītu informāciju; un tas, ka fakti izklāstam žurnālista veidotajā saturā jābūt objektīvam, skaidram, bez falsifikācijas vai maldināšanas. Tāpat uzskatām, ka ir pārkāpts žurnālista pienākums pārbaudīt avotu sniegto informāciju”. Lai gan minot šīs profesionālās vērtības Iesniedzējs atsaucas uz Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas kodeksu (<https://latvijaszurnalisti.lv/etikas-kodekss/>), kas VSIA “Latvijas Radio” (turpmāk – LR) un visiem tās darbiniekiem un sadarbības partneriem nav saistošs (asociācijā iestājas profesionāli pēc brīvprātības principa), jāmin, ka līdzīgas profesionālās vērtības un principi ir minēti arī Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālajās vadlīnijās un sabiedrisko mediju gan Latvijas Televīzijas, gan LR Rīcības un ētikas kodeksos.

[2] Izvērtējot iesniegumu, Ombuds 2023. gada oktobrī vairākkārt sazinājās ar LR galveno redaktori Anitu Braunu, jo arī LR redakcija bija Iesniedzēja vēstules adresātu sarakstā. 2023. gada 27. oktobrī LR pārsūtīja ombudam vēstuli Nr. 12/B2-6.2N, kurā sniegtas atbildes uz Iesniedzēja pārmetumiem un jautājumiem.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne

secina:

[3] Ombuds ir saņēmis Iesniedzēja Iesniegumu, kurā Iesniedzējs pārmet LR1 neprofesionalitāti, veidojot raidījumu “Ķepa uz sirds” par Saeimā izskatītajiem Dzīvnieku aizsardzības likuma grozījumiem, bet jo īpaši par raidījuma pieteikuma virsrakstu un anotāciju, kurā Latvija salīdzināta ar Nigēriju.

[4] Iepazīstoties un izvērtējot Iesniegumā minēto 2023.gada 25. septembra LR1

raidījumu “Ķēpa uz sirds” saturu un raidījuma anotāciju, var secināt, ka raidījums it kā ir veidots divās daļās – saruna par Saeimā izskatītajiem Dzīvnieku aizsardzības likuma grozījumiem un pie Saeimas notikušo piketu, un saruna par to, kā Latvija dzīvnieku aizsardzības jomā izskatās kontekstā ar citām Eiropas un pasaules valstīm. Ierakstā izskan salīdzinājums starp Latviju un Nīgēriju (sākot no raidījuma 18:38 minūtes), tiek minēts, ka Latvija dzīvnieku labturības indeksā ir 2. līmenī, tiek minēts, ka Latvija tur atrodas kopā ar Krieviju, Bosniju, Nīgēriju un citām valstīm. Netiek vairāk iztirzāts, ko nozīmē būšana šajā līmenī. Tiek pateikts, ka 8. (augstākajā) līmenī atrodas tikai trīs valstis. Tiek runāts par to, kas ir tas, kas šajās valstīs darbojas.

[5] LR galvenā redaktore Anita Brauna savā vēstulē Iesniedzējam, kas pārsūtīta arī ombudam norāda, ka “Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma (turpmāk – EPLL) 50. panta pirmā daļa paredz: “Persona, par kuru kāda elektroniskā plašsaziņas līdzekļa raidījumā paustas nepatiesas ziņas, var pieprasīt, lai tas pats elektroniskais plašsaziņas līdzeklis izplata šo ziņu atsaukumu [..]”. EPLL 51. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka “iesniegumu par nepatiesu ziņu atsaukuma izplatīšanu iesniedz elektroniskajam plašsaziņas [..], norādot konkrētās raidījumā paustās ziņas.” Arī saskaņā ar likuma par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem (turpmāk – Likums par presi) 21.panta pirmo daļu “fiziskās vai juridiskās personas ir tiesīgas pieprasīt, lai masu informācijas līdzekļi atsauc par tām publicētās (pārraidītās) ziņas, ja tās neatbilst patiesībai”, savukārt šī panta trešā daļa nosaka, ka personas iesniegumā “precīzi norādāmas patiesībai neatbilstošās ziņas [..].” Izvērtējot Iesniegumu LR secinājusi, ka Iesniegums nesatur informāciju, ka būtu publicētas (pārraidītas) nepatiesas ziņas tieši par Iesniedzēju. “Ne EPLL 50.panta, ne Likuma par presi 21.panta, ne Civillikuma 2352.¹ panta normas neparedz tiesības privātpersonai lūgt atsaukt ziņas vai pieprasīt atvairināšanos par ziņām, kas neattiecas tieši uz konkrēto privātpersonu,” norāda LR galvenā redaktore.

Viņa uzsver, ka, lai arī raidījumu “Ķēpa uz sirds” veido neatkarīgais producents – SIA “Summer Studio”, tas pilnībā atbild par sava veidotā satura atbilstību normatīvo aktu prasībām, bet “arī neatkarīgajam producentam ir saistošas Latvijas Radio kā sabiedriskā medija redakcionālās vadlīnijas un žurnālistu ētikas un profesionālie principi”, uzsver A. Brauna.

Pēc iepazīšanās ar Iesniedzēja viedokli par raidījuma saturu un to, kā tas būtu jāveido, “Latvijas Radio atzīst, ka raidījumā nav korekti ievērotas prasības par precizitāti un objektivitāti, kas paredz, ka sabiedrībai ir jāsniedz pārbaudīta un iespējami precīza

informācija, nedrīkst apzināti maldināt auditoriju, sagrozīt vai izdomāt faktus. Satura izklāstā ir jābalstās uz faktiem, jāizmanto informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādā, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi. Tāpat nav pieļaujama tendenciozitāte satura izklāstā, ziņu vai materiāla izkārtojumā, balss intonācijā vai vārdu izvēlē, pat tad, ja satura kopums ir paties” teikts LR vēstulē. Ņemot vērā minēto, LR vietnē <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/kepa-uz-sirds/latvija-kopa-ar-nigeriju-jeb-kapec-dzivnieku-labturibas-joma-esa.a181885/> ir publicējis precizējumu (mainīts virsraksts un anotācija – *ombuda piezīme*). “Tāpat Latvijas Radio rīkosies arī attiecībā uz programmas “Latvijas Radio 1” raidījumā izplatīto informāciju,” teikts LR vēstulē.

Vienlaikus, LR nepiekrīt Iesniedzēja paustajam, ka “valstu salīdzinājums (Latvijas un Nigērija) veikts, lai “lai turpinātu izplatīt Latvijai (un Rietumu vērtībām) nedraudzīgo spēku viedokli par Latviju kā neizdevušos valsti, ar neiedomājamu atpalcību un, iespējams, arī atainot Latviju un Latvijas medijus kā rasistiskus”, kā arī to, ka raidījuma saturs jebkādā veidā varētu apdraudēt kādas valsts drošības intereses”.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda Rožukalne
vērš uzmanību:

[6] Sabiedrisko mediju ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LR Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt Iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu, ombuds nevērtē Iesniedzēja uzskatus vai Iesniegumā pausto viedokli.

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda
Rožukalne
atzīst:

[7] Atzinīgi vērtējot LR ātro reakciju un precīzo izskanējušā satura pašvērtējumu, atzīstu par pamatotu LR atzīto, ka Iesniegumā minētajā LR raidījuma saturā ir pārkāpti

precizitātes un objektivitātes principi (redakcionālo vadlīniju 1.4. daļa). Raidījuma virsrakstā, selektīvi un vienpusīgi interpretējot satura veidošanā izmantoto informācijas avotu, nav ievērota prasība izvairīties no tendenciozitātes.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Anda

Rožukalne

iesaka:

[8] Regulāri nodrošināt neatkarīgo producentu satura veidotājiem un LR darbiniekiem, kas atbild par neatkarīgo producentu sagatavoto saturu, sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju un LR Rīcības un ētikas kodeksa pamatprincipu skaidrošanu, analizējot konkrētus piemērus un izvērtējot profesionālās ētikas pārkāpumu riskus, kas saistīti ar informācijas atlasī, tās izpratni, novērtēšanu un interpretāciju.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(*paraksts*)*

Anda Rožukalne

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN
SATUR LAIKA ZĪMOGU